

16. 8. 2001

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Kompenzační obchody z pohledu mezinárodního práva soukromého - Obecné pojednání

Právní vztahy s mezinárodním prvkem, vznikající z kompenzačních smluv nejsou v rovině mezinárodního práva nijak unifikovány či jinak upraveny specializovanou mezinárodní úmluvou. Jediné co je v této oblasti na úrovni mezinárodního práva pro kompenzační smlouvy použitelné, jsou některé normy *lex mercatoria* a dále částečně Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží (angl. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods) a to v případě, že některá ze smluv pokrývajících kontrakt je smlouvou kupní. Časté je to u tzv. *linked agreements*.

1. Přímá úprava

Právní vztahy s mezinárodním prvkem, vznikající z kompenzačních smluv nejsou v rovině mezinárodního práva nijak unifikovány či jinak upraveny specializovanou mezinárodní úmluvou. Jediné co je v této oblasti na úrovni mezinárodního práva pro kompenzační smlouvy použitelné, jsou některé normy *lex mercatoria* a dále částečně Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží (angl. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods) a to v případě, že některá ze smluv pokrývajících kontrakt je smlouvou kupní. Časté je to u tzv. *linked agreements*.

1.1. Exkurs do *lex mercatoria* vztahujícího se ke kompenzačním obchodům

Mezi prameny *lex mercatoria*, v případě, že přijmeme teorii o jeho existenci jako samostatného systému práva, lze mimo jiné zahrnout tzv. *legal guides* (právní návody) a mezinárodní vykládací pravidla.

Legal guides jsou příručky, které obsahují vyčerpávající seznam náležitostí smluv pokrývajících kontrakt a také prodiskutovávají případné sporné otázky a nabízejí jejich řešení.

Z iniciativy některých mezinárodních organizací byly vypracovány výše zmíněné *legal guides* i pro kompenzační obchody. Jeden byl v roce 1992 vypracován Komisí OSN pro právo mezinárodního obchodu (angl. United Nations Commission on International Trade Law, zkr. UNCITRAL) pro kompenzační obchody souhrnně a další dva Evropskou Hospodářskou Komisí OSN (zkr. EHK OSN, ang. United Nations Economic Commission for Europe, zkr. UN ECE), z nichž jeden v roce 1990 pro *counterpurchase* a druhý v roce 1991 pro *buy-backy*.

Mezinárodní vykládací pravidla jsou v podstatě kodifikované a unifikované obchodní zvyklosti, zejména dodací podmínky. Nejrozšířenější z nich jsou tzv. INTERCOMS vypracované mezinárodní obchodní komorou v Paříži (angl. International Chamber of Commerce, zkr. ICC) a naposledy aktualizované v roce 2000. Jsou používány prakticky při všech mezinárodních obchodních kontraktech při kterých dochází k dodávkám zboží, tedy i u kompenzačních.

V rámci bývalé RVHP byly vypracovány Všeobecné podmínky pro dodávky zboží mezi organizacemi členských států RVHP (zkr. VDP RVHP). Je možné je použít na základě výslovného odkazu ve smlouvě. V praxi se tak stává, protože technická kvalita VDP RVHP je dobrá a obchodní partneři z bývalých členských států RVHP jsou na ně zvyklí.

2. Kolizní úprava

2.1. Volba práva

Volba práva je komplexní otázka, která přesahuje rozsah této práce. Nicméně lze říci, že až na několik drobností, které uvedu dále, se volba práva u kompenzačních smluv se neliší od jiných kontraktů.

V zásadě zde platí obecné pravidlo, že čím méně právních řádů bude v kontraktu figurovat, tím lépe. Ideální je pro celý soubor smluv zvolit jen jeden právní řád a to z důvodu odstranění budoucích možných problémů s výkladem smlouvy a při řešení sporů, nižších nákladů na právní pomoc a jednodušší administraci. Jestliže bude nevyhnutelné, aby pro režim jednotlivých smluv byly zvoleny různé právní řády, stále platí, že čím méně tím lépe, alespoň u třech základních smluv (viz. článek „Exkurs do právního strukturování privátních kompenzačních kontraktů“, www.ePravo.cz, 06/2001).

Každopádně je nutné tuto otázku výslovně a jednoznačně vyřešit a to nejlépe už v základní smlouvě popř. komplexně pro všechny ostatní uvažované smlouvy, alespoň dispozitivním ustanovením. V případě, že by nebylo rozhodné právo vůbec zvoleno, bylo by určeno podle náhradních kritérií a došlo by k tříštění *lex causae*, neboť pravděpodobně na každou z dílčích smluv by se vztahoval právní řád té ze stran, která dodává zboží. Dalším dobrým řešením je zvolit právní řád země, kde sídlí případný rozhodovací orgán např. arbitrážní soud.

Při uvažování o vhodnosti toho kterého právního řádu je praktické vzít v úvahu známost a dostupnost právního řádu stranám smluv. Taktéž je možné využít právního řádu, který vhodným způsobem kompenzační obchody sám upravuje (právní řád ČR to třeba není). Právo některých post-sovětských republik kompenzační obchody upravuje, ale tyto řády bohužel postrádají dostatečnou interpretační stabilitu a většinou také dostatečnou známost. Také je doporučováno zvolit právní řád, který umožňuje co nejširší smluvní volnost stran.

3. Mezinárodně kogentní normy

Mezinárodně kogentní normy (nebo také bezprostředně dopadající normy, imperativní normy, nutně použitelné normy, angl. *mandatory rules*) jsou takové předpisy vnitrostátního práva, zejména práva správního, finančního a obchodního, jejichž použití nelze ve státě jejich platnosti vyloučit (např. volbou práva) nebo nahradit (např. na základě kolizní normy), protože hájí významný veřejný, zejména hospodářský nebo politický zájem.

V oblasti kompenzačních obchodů je to nejčastěji jejich zákaz a to buď úplný nebo jen částečný (např. na Ukrajině býval zakázán jen barter, countertrade byl povolen). Nejčastěji se tak děje z důvodů ochrany hospodářské soutěže, jako ochrana proti dumpingu, dále z důvodů regulace devizového hospodářství, ale také z důvodu transparentnosti podnikání vůbec, účetní dokumentace a placení daní. Dále se můžeme setkat s podmínkou zvláštního povolení pro kompenzační kontrakty, povinností registrace (např. Azerbajdžán), příkazem specifického způsobu provádění kompenzačních obchodů nebo vyžadováním nucených kompenzací nebo s obligatorní volbou orgánu rozhodujícím spory z kompenzačních smluv vzniklých.

Jedním z mála a ještě ne příliš bezpečných řešení, jak lze obejít zákazy, příkazy a podmínky ukládané mezinárodně kogentními normami v oblasti kompenzačních kontraktů je použití konstrukce linked agreements ale bez propojujících klauzulí, tedy konstrukci dvou smluv kupních s fakticky protichůdným plněním. Jedná se ale o dvousečnou zbraň, neboť při řešení sporů by naopak v některých případech by mohlo být nutné prokázat, že se jednalo o kompenzační kontrakt, tedy o smlouvy závislé, kde by se strana nesoucí důkazní břemeno potýkala s důkazní nouzí a případně by mohla být stíhána ze strany státu, jehož mezinárodně kogentní normy porušila. V literatuře jsem našel, že existence kompenzačního propojení obou smluv kupních lze dokázat pomocí vzájemné korespondence.

Řešením některých omezení způsobených mezinárodně kogentními normami, uvalených až po podpisu kompenzační smlouvy, je jejich prohlášení za okolnost vis maior nebo použití tzv. uvolňovací a hardship klauzulí.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Nový daňový režim ESOP v České republice od roku 2026. Posun k ekonomické realitě a mezinárodním standardům?](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [10 otázek pro ... Barboru Paclíkovou](#)
- [Souhrn významných událostí ze světa práva](#)